

- ¹ Özge Tuncer
² Meltem İnci Atay
³ Yasemin Türker
⁴ Hamdi Tuncer

ADOLESANLARDA KARDEŞ SAYISI İLE ÖZ-KAVRAM İLİŞKİSİ

Number of Siblings and Self-Concept Relationship in Adolescents

ÖZET

¹ Tokat Merkez Yaşam ASM, Tokat.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD, Isparta.

³ Düzce Merkez 3 Nolu ASM, Düzce.

⁴ Tokat Devlet Hastanesi Üroloji Polikliniği, Tokat.

Amaç: Bu çalışmanın amacı 7. sınıftaki ergenlerde kardeş sayısı ile öz-kavram arasındaki ilişkileri saptamaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın türü kesitsel tanımlayıcı anket çalışmasıdır. Araştırmaya Isparta Merkezde bulunan, 41 ilköğretim okulunda 7. Sınıfta okuyan 2795 öğrenciden 2676 tanesi katılmıştır. Veriler sosyodemografik veri formu ve Pierss-Harris Öz-kavram ölçeği kullanılarak elde edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Testin sonucuna göre tek kardeş ve 2 kardeş olanlar, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre popülarite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha yüksek bulunmuştur. Tek kardeş olanlar; 2 kardeş, 3 ve 4 kardeş, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Sonuç: Kardeş sayısının özgüvenle ilişkili olduğu tespit edilmiş olup, ailelere bu konuda bilgi verilmesi uygundur.

Anahtar Kelimeler: Adolesan, Kardeş sayısı, Öz-kavram.

Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.
Proje No: 2383-TU-10

Submitted/Başvuru tarihi:

12.01.2014

Accepted/Kabul tarihi:

23.01.2014

Registration/Kayıt no:

14.01.346

**Corresponding Address /
Yazışma Adresi:**

Uzm. Dr. Özge TUNCER

Tokat Merkez Yaşam ASM,
Merkez / TOKAT 60100.

dr.ozgeucman@gmail.com

Tel:0505 9311328

© 2012 Düzce Medical Journal
e-ISSN 1307- 671X
www.tipdergi.duzce.edu.tr
duzcetipdergisi@duzce.edu.tr

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to determine the correlation between the number of siblings and self-concept among adolescents attending 7th grade.

Materials and methods: Type of study is a cross-sectional descriptive survey. The research was held at 41 elementary schools in Isparta downtown; among 2795 seventh grade students, 2676 students participated in the study. Results were obtained using socio-demographic data form and the Pierss-Harris Self-concept Scale.

Results: There has been found a significant correlation between the number of siblings and self-concept scores. According to the results of the test, students who have no siblings had higher self concept points, compared to those who have 3 or 4 siblings, found to be statistically significant. ($p<0.05$).

Conclusion: It has been identified that the number of siblings has been associated with self-concept, therefore it is appropriate to provide information to families about it.

Keywords: Adolescents, number of siblings, Self-concept.

GİRİŞ

Benlik kavramı literatürde farklı şekillerde isimlendirilmekte ve tanımlanmaktadır. "Benlik kavramı psikoloji literatüründe "benlik tasarımı", "öz kavramı" ve "kendilik anlayışı" olarak isimlendirilmektedir" (1). Benlik kavramı, kişinin çeşitli kişilik özelliklerinin kendinde bulunuş derecesi hakkındaki değerlendirmelerinin bütünü ya da kendini algılamasıdır (2). Bireyin kendi ben'inin, başka bir deyişle kendi kimliğinin farkında olmasıdır (3). Benlik kavramı kendimizde ne gördüğümüz, bizim kendimizi nasıl gördüğümüz ve başkalarının bizi nasıl gördüğüyle belirlenir (4).

Benlik kavramının, beğenilip benimsenmesi benlik saygısını (self esteem) oluşturur. Benlik saygısı, "kişinin kendisini değerlendirmesi sonucu ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur". Kişinin kendini beğenmesi ve kendi benliğine saygı duyması için üstün niteliklere sahip olması gerekmez. Çünkü benlik saygısı, kendini olduğundan aşağı ya da üstün görmeden kendinden memnun olma durumudur. Kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevilmeye değer bulmaktır. Benlik saygısı, kendini olduğu gibi kabullenmeyi, özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir (5,6).

Benlik saygısı kişiliğin önemli bir boyutu ve olumlu bir kişilik özelliği olarak kabul edilirken; bireyin toplum içinde davranışlarını etkileyen olgu karşısında vereceği tepkileri belirleyen kendisini yetenekli, önemli, başarılı, değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevimliye değer olarak algılama şeklinde gördüğü gibi kabullenmeyi özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir. Yüksek benlik saygısına sahip bir birey kendisine saygı duyar ve kendini toplumda değerli bir kişi olarak görür. Düşük benlik saygısına sahip bireyler kendi benliklerini reddeden uyumsuz bireyler olarak tanımlanmaktadır (7).

Gelişim psikologlarına göre ilköğretim II. kademesindeki ve orta öğretimdeki öğrenciler ergenlik döneminde kabul edilir. Ergenlik psikolojisinde; ergenlik çağı için kesin bir yaş dilimi verilmemekle beraber, kızlar için 13-18, erkekler için 12-21 yaş sınırı içinde tanımlanmaktadır (8).

Ergenlik çağında kişinin yetişkin olma yolunda kimlik kazanması beklenir ki; bu durum ergeni zaman zaman bir kimlik karmaşasına sürükler. Ergenliğin başlangıcında görülen cinsel uyanış ve kişide gittikçe artan bağımsızlık gereksinimi toplumun engellemesiyle bir çeşit bunalıma sebep olur. Toplumun bireyden beklentileri de ayrı bir kaygı kaynağıdır (9).

Bizim çalışmamızın amacı kardeş sayısı ile özgüven açısından gruplar arasında farklılık olup olmadığını araştırmaktır.

YÖNTEM

Araştırma, 25.10.2010-25.04.2011 tarihleri arasında 6 aylık çalışma programı içinde Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalında yapılmıştır. SDÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, 2383-TU-10 proje numarasıyla araştırmayı destekleyen kuruluştur. Kesitsel tanımlayıcı anket çalışmasıdır.

Araştırmaya Isparta Merkezde bulunan, 41 ilköğretim okulunda 7. Sınıfta okuyan 2795 öğrenciden 2676'sı katılmış olup; 1307'si kız, 1369'u erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere okullara gidilerek rehberlik dersi saatinde ulaşılmıştır. Çalışmanın yapıldığı gün devamsızlık yapan öğrenciler çalışmaya katılamamıştır.

Çalışmanın başlangıç aşamasında Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Isparta Valiliğinden gerekli izinler alınmıştır. Merkezde bulunan 41 ilköğretim okulunun her birine gidilerek okul müdürleriyle görüşülmüş, alınan izinler gösterilerek araştırmanın amacı ve uygulanacak anketler hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada anketler okulların rehberlik saatinde rehberlik öğretmeni ve görevli anketörlerle birlikte uygulanmıştır. Anketörlere Isparta Merkez'de bulunan araştırma şirketinden ulaşılmıştır. Bu konu ile ilgili 3 kişi görevlendirilmiş olup çalışmayla ilgili bilgi verilip, anketlerin uygulanmasıyla ilgili eğitim verilmiştir. Araştırmada öğrencilerin kendileri ve aileleri ile ilgili verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu hazırlanarak bağımsız değişkenlere yönelik bilgiler toplanmıştır.

Benlik saygısı düzeyini ölçmek amacıyla da Pierss Harris'in geliştirmiş olduğu, Öner (1996) tarafından Türkçeye uyarlanan, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Pierss-Harris Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği' kullanılmıştır (1).

Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği (PHÇÖKÖ)

1964 yılında Pierss ve Harris tarafından geliştirilen "Kendim Hakkında Düşüncelerim" olarak da anılan 80 maddelik Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği 9-20 yaş grubundaki öğrenciler için geliştirilmiştir.

Sorulara "evet" veya "hayır" şeklinde cevap verilmektedir. Ölçek puanı 0-80 arasında değişebilmektedir. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz öz-kavramının varlığına işaret etmektedir. Ölçek 6 adet alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar sırası ile 1. Mutluluk-Doyum, 2. Kaygı, 3. Popülarite, Soysal Beğeni ya da Gözde Olma, 4. Davranış ve Uyuma-Konformite, 5. Fiziksel görünüm ve 6. Zihinsel ve Okul Durumu'dur. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliği ilkokuldan üniversite öğrencilerine kadar geniş bir

Tablo 1: Öğrencinin kardeş sayılarına göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Öz-kavram Puan ort.	SD	P değeri
1	59,87	11,16	0,011*
2	58,51	11,30	
3 ve 4	58,01	11,18	
5 ve üzeri	56,97	11,63	

*P<0,05 Anlamlı

yaş diliminde yapılmıştır (Öner 1996).

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik bilgilerini (yaş, cinsiyet gibi), anne-baba ile ilgili bilgilerini (annenin-babanın eğitim düzeyi, annenin-babanın yaşı gibi) ve okul durumları ile ilgili bilgilerini öğrenmek amacı ile hazırlanmış bir formdur.

İstatistiksel Analiz

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 istatistik programına aktarılmıştır. Her değişkenin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesinde bağımsız iki değişkeni karşılaştırma testi (t-testi) ve anova kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık için p<0,05 kabul edilmiştir.

Tablo 2: Öğrencinin kardeş sayılarına göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Mutluluk, Doyum Puan ort.	SD	P değeri
1	9,75	3,06	0,216
2	9,61	2,98	
3 ve 4	9,56	2,95	
5 ve üzeri	9,12	3,09	

*P<0,05 Anlamlı

BULGULAR

Tablo 2: Öğrencinin kardeş sayılarına göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Testin sonucuna göre tek kardeş olanlar 3 ve 4 kardeş olanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile mutluluk, doyum alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile kaygı alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile popülarite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Testin sonucuna göre tek kardeş ve 2 kardeş olanlar, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre popülarite,

Tablo 3: Öğrencinin Kardeş Sayılarına Göre Kaygı Puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Kaygı Puan ort.	SD	P değeri
1	7,91	2,80	0,053
2	7,54	2,84	
3 ve 4	7,50	2,83	
5 ve üzeri	7,43	2,74	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 4: Öğrencinin kardeş sayılarına göre popülarite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Popülarite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan ort.	SD	P değeri
1	8,91	2,20	0,029*
2	8,85	2,24	
3 ve 4	8,71	2,33	
5 ve üzeri	8,29	2,43	

*P<0,05 Anlamlı

sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile davranış, uyma ve konformite alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 5: Öğrencinin kardeş sayılarına göre davranış, uyma ve konformite puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Davranış, Uyma ve Konformite Puan ort.	SD	P değeri
1	12,14	2,71	0,208
2	11,94	2,97	
3 ve 4	11,88	2,83	
5 ve üzeri	12,34	2,81	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile fiziksel görünüm alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Testin sonucuna göre tek kardeş olanlar; 2 kardeş, 3 ve 4 kardeş, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA

Ülkemizde ilköğretim 7. sınıf öğrencileri ortalama 13 yaş civarındadır. Bu yaş grubu ergenlik dönemi ile örtüşmektedir. Ergenlik dönemi için kesin bir yaş grubundan bahsetmek mümkün değildir. Ancak ülkemizde kızlarda 10-12, erkeklerde 12-14 yaşlarında başladığı kabul edilebilir. Ergenlik bir bunalmış çağ olarak adlandırılır ve ergen ne tam bir çocuk ne de tam bir yetişkindir. Fiziksel değişikliklerin yanı sıra psikolojik değişikliklerin de olduğu, çevresine özellikle de ailesine karşı eylemler, duygusal taşkınlıklar ve tedirginlik halleri görülebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 44,9'u 2 kardeş, % 18,2'si tek kardeş, % 32,4'ü 3 ve 4 kardeş, % 4,5'u 5 kardeş ve üzeri olarak tespit edilmiştir. Çoğunluk iki kardeşli öğrencilerden oluşmaktadır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinde yapılan benlik saygısı düzeyi

Tablo 6: Öğrencinin kardeş sayılarına göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.

Kardeş Sayısı	Fiziksel Görünüm Puan ort.	SD	P değeri
1	7,20	2,19	0,196
2	6,97	2,17	
3 ve 4	7,05	2,21	
5 ve üzeri	6,86	2,38	

*P<0,05 Anlamlı

araştırmasında 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları 3 kardeşi olan öğrencilere göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Muhtemelen bu farklılık anne ve babanın çocuk sayısının fazla olması nedeniyle diğer çocuklara yeteri kadar zaman ayıramamasından, sevgisini gösterememesinden ve ilgi eksikliğinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir (10). Bu çalışmada da tek kardeş olanlar 3 ve 4 kardeş olanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Aydoğan ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada, 4 ve üzerinde kardeş olan çocukların mutluluk, popülarite, benlik saygısı ve umut düzeylerinin; 1, 2 ya da 3 kardeş olan çocuklara göre daha düşük, kaygı oranlarının ise daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Tek kardeş ve 2 kardeş olanlar, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre popülarite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Evde çok çocuğun olması genellikle sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan ve kırsal bölgelerde yaşayan ailelerde görülen bir durumdur. Ailenin ekonomik sorunlarının olması, anne ve babanın çok çocuğunun beraberinde getireceği birçok sorunu ile ilgilenmek zorunda olması, tek çocuk için ayrılacak zaman ve ilginin yetersiz kalmasına neden olabilir. Bu durumda çocukla iletişim kurma daha da zorlaşabilir ve sonuçta çocuğun kendine duyduğu benlik kavramının olumsuz etkilenebileceği düşünülebilir (11).

Çuhadaroğlu'nun ergenlerde benlik saygısını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada da tek çocukların benlik saygısı düzeylerinin, kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (12).

Sonuç olarak çalışmamızı değerlendirdiğimizde kardeş sayısının, özgüven eksikliğiyle ilişkili olabileceği tespit edilmiştir. Kardeş sayısının fazla olduğu ailelere konuyla ilgili bilgi ve eğitim verilmesinin uygun olacağını düşünmekteyiz. Benlik saygısının psikolojik yardıma gereksinimi olan öğrencilerin tanınmasında ve ayırt edilmesinde önemli bir ipucu olabileceği düşünülmektedir. Benlik saygısının hangi ortamlarda gelişebileceği ve gelişebileceği ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Bu nedenle ailelere geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza sevginin, saygının ve güvenin sınırsız verildiği bir aile ortamı sağlamlarının ne kadar önemli olduğu konusunda gerekli bilgiler verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Öner N. Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı, Türk Psikologlar Derneği: Ankara. ss; 5-10, 2005
- Bacanlı F. "Mesleki Grup Rehberliğinin Benlik ve Meslek Kavramlarının Bağdaşımına Etkisi", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 2003;35, ss.336-359.
- Pişkin M. 'Özsaygı Geliştirme Eğitimi', (Edt: Kuzgun, Y.) İlköğretimde Rehberlik, Nobel Yayınları: Ankara, 2000;95-123
- Bhugra D. "Self-Concept: Psychosis And Attraction of New Religious Movements", Mental Health, Religion & Culture, 5, 3, London, 2002; 239-252
- Yörükoğlu A. Gençlik çağı. İstanbul: Özgür Yayınları, 2000; 20-135.
- Kuzgun Y. Meslek danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 2000; 75-125.
- Onur B. Gelişim psikolojisi. Ankara: İmge Yayıncılık, 2008; 75-300.
- Kulaksızoğlu A. Ergenlik psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001; 25-250.
- Çuhadaroğlu F. Adölesanlarda özdeğer duygusu ve çeşitli

- psikopatolojik durumlarla ilişkisi. *Düşünen Adam*, 1990; 3 (3): 71-75.
10. Kahrıman İ. Adölesanlarda aile ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2002.
11. Aydoğan S. İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2010.
12. Çuhadaroglu F. Adölesanlarda özdeğer duygusu ve çeşitli psikopatolojik durumlarla ilişkisi. *Düşünen Adam*, 1990; 3 (3): 71-75.